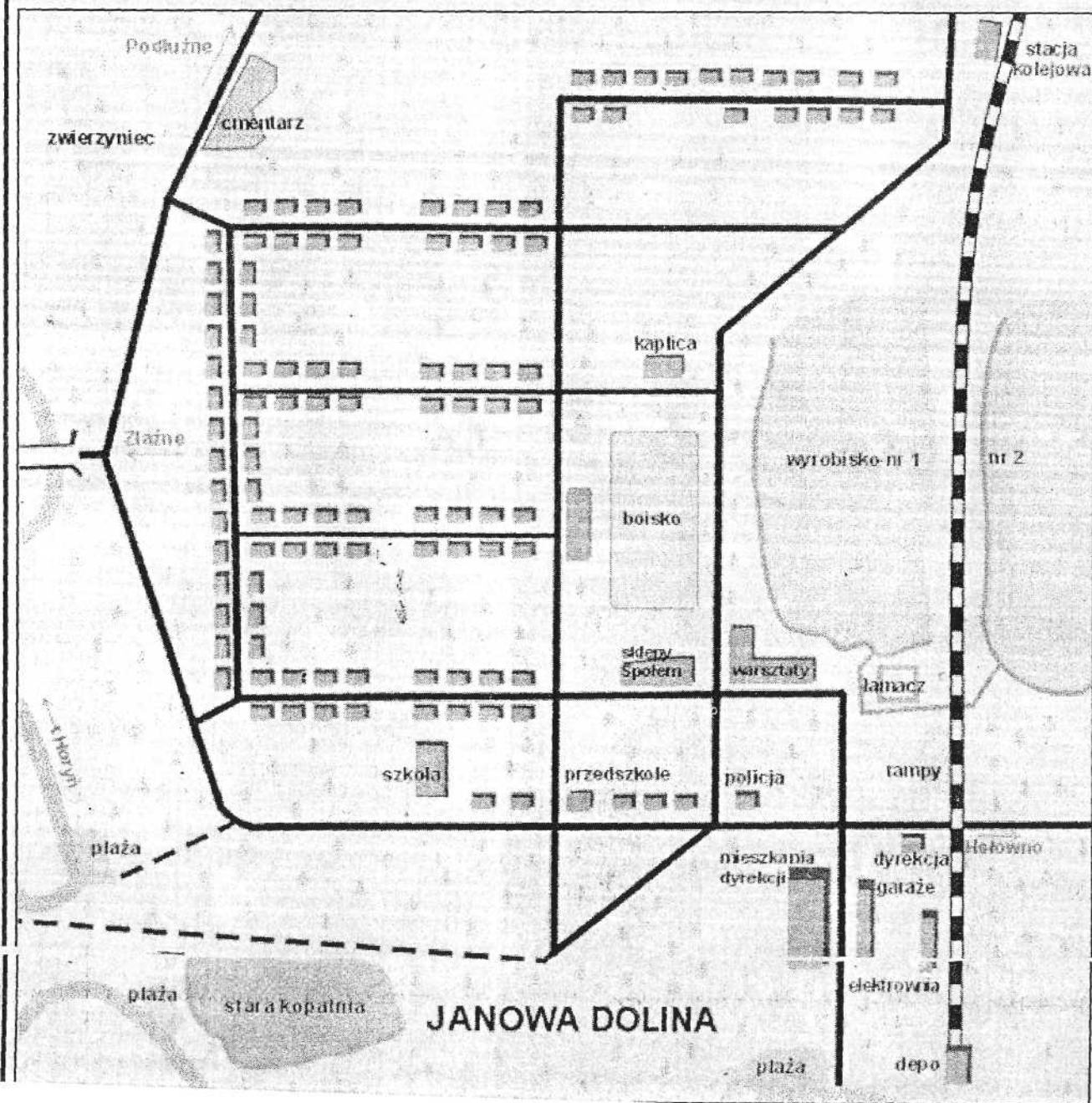

Історія нашого краю

Янова Долина - погляд у минуле

21 квітня 2008 року минає 65 років з дня одного з найпереможніших боїв в історії Української Повстанської Армії, бою за селище Янова Долина. Найбільша на території тодішньої Польщі каменоломня базальтової породи почала активно розбудовуватися 1929 року.

Перед німецько-польською війною на ній працювало понад 5 тисяч робітників. Від 1930 року каменоломня почала працювати на укріплення східних кордонів з Радянським Союзом. Зокрема, видобутий тут матеріал ішов на будівництво оборонної лінії, яка простягалася вздовж річки Случ, була найбільше висунена на схід і прилягала до кордонів Радянського Союзу. Тут з півночі на південь були побудовані двоповерхові ДОТи, озброєні скорострілами та гарматами, вони мали власну електропостачальну систему, склади харчів, житлові приміщення, телефонний зв'язок. Укріплення з яноводолинського базальту будували фахівці з КОП (Корпус Охорони Пограниччя).

В період Другої світової війни базальт продовжували видобувати ті ж самі поляки разом з німцями, використовуючи на роботах військовополонених.

Бійці Української Повстанської Армії мали нагальну потребу у вибухових матеріалах, тому на нараді військової округи "Заграва" було прийнято рішення про здобуття амоніту саме в укріпленому польсько-німецькому районі Янова Долина. Перед початком акції повстанці підірвали два залізничні мости у напрямку м.Костопіль, щоб унеможливити допомогу звідти німецького гарнізону та польської поліції. Після докладної розвідки вночі, 21 квітня 1943 року, почався масований наступ УПА одночасно з трьох сторін. Наступ очолив командир військової округи "Заграва" Дубовий разом зі своїм заступником Бористеном. Сотня Гострого розпочала бій, щоб ліквідувати оборонний пункт німців і поляків у будинку-бункері (так званому Блоці), сотня Наливайка відповідала за знищення важливих об'єктів у кар'єрах: комбінату для дріблення і сортування каміння, електростанції, головних адміністративних будинків.

Жорстокий бій ішов протягом двох діб. Німці, які не могли допомогти оточеним у Яновій Долині наземним шляхом, використали літаки, але й вони мало допомогли оточеному угрупованню.

22 квітня 1943 року повстанцям вдалося підпалити так званий Блок, внести сум'яття у лави супротивника і вийти з бою переможцями.

Запасами здобутих вибухових матеріалів Українська Повстанська армія виконала багато саботажно-зривних акцій на Поліссі, здобуваючи необхідну зброю, медикаменти та інше вкрай потрібне стрімко зростаючим відділам УПА.

(Продовження матеріалів, присвячених історії Янові Долини, читайте у наступних номерах газети "Віче Костопільщини".)

Олександр НАМОЗОВ, історик-дослідник.

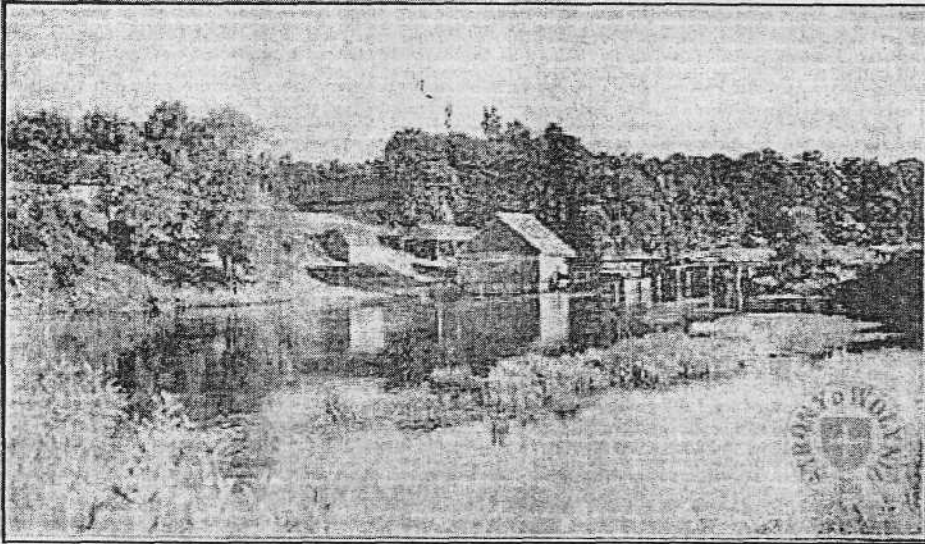
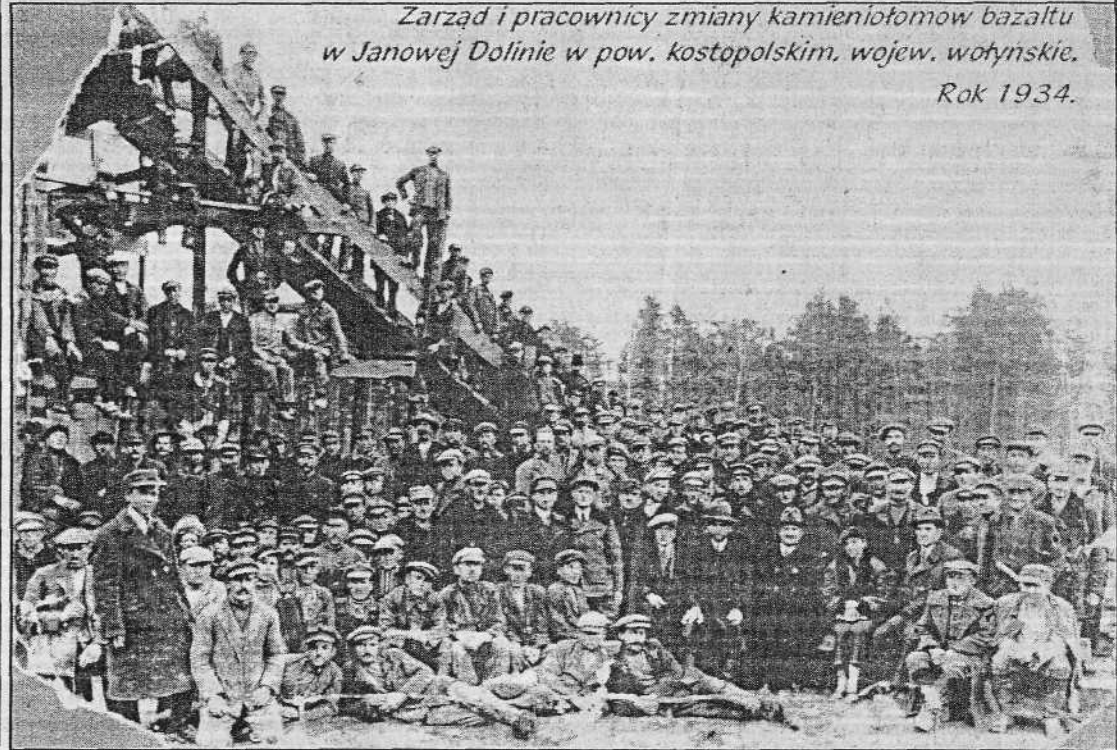
Олександр НАМОЗОВ, історик-дослідник.

Zarząd i pracownicy zmiany kamieniołomów bazaltu
w Janowej Dolinie w pow. kostopolskim, wojew. wołyńskie.

Rok 1934.

Іван Литвинчук ("Дубовий", "Максим") - нар. 1919р. в с.Бискупичі Руські - командир ВО УПА "Заграва" 1943-1944, командир УПА-Північ 1945-1951; загинув в бою з НКВД.

Історія нашого краю

ЯНОВА ДОЛИНА - ПОГЛЯД У МИНУЛЕ

(Продовження, початок у №16 "Віче Костопільщини")

Згідно переказів, назва місцевості сягає часів короля Яна Казимира, який полював у цих місцях, а в долині біля річки Горинь відпочивав.

Поселення Янова Долина виникло, як багате покладами базальту селище. Найбільшого масштабу забудови набуло у 20-30 роках минулого сторіччя при новоутворених польських Державних Каменоломнях Базальтових.

По мірі розробок кар'єрів, збільшувалось населення Янкової Долини. Якщо на початку 30-х років воно налічувало 1200 чоловік, то до кінця 30-х - 3000 тис. мешканців, 97% з яких становили поляки. Засновником та директором кар'єру аж до 1940 р. був інженер Леонард Шутковські. Велику частину колективу копальні складали робітники що доїжджали до роботи залізницею та мешкали в ближніх селах: Головині, Курганах, Янкевичах та Злазному.

Янова Долина була надсучасним на ті часи селищем, розміщеним на території гарного соснового лісу. Воно було повністю електризованим, з підведеною водою та каналізацією.

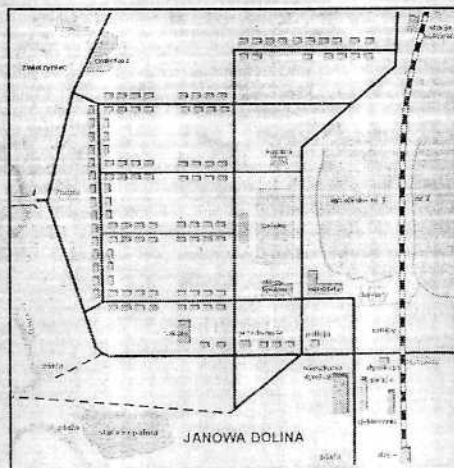
Вулиці, які більше нагадували алеї, були розміщені у вигляді прямокутника між існуючими дорогами Злазне - Головин, Злазне - Підлужне.

Для окремих алеї в лісі було знято смуги шириною приблизно 100м. Посередині кожної такої смуги була вулиця вибрукована базальтовим каменем. По обидва боки вулиці, на ділянках 600 м² (20*30м) були побудовані будиночки на 4 сім'ї.

Дерев'яні будинки були двохярусні, з двохскатними дахами покритими червоною покрівлею. Все це доповнювали дерев'яні огорожі у вигляді низьких плотів з штахетника.

Між розміщеними алеями було залишено смугу лісу шириною 100-120м, що забезпечило умови натурального (природного) комфорту.

Паралельно до р.Горинь

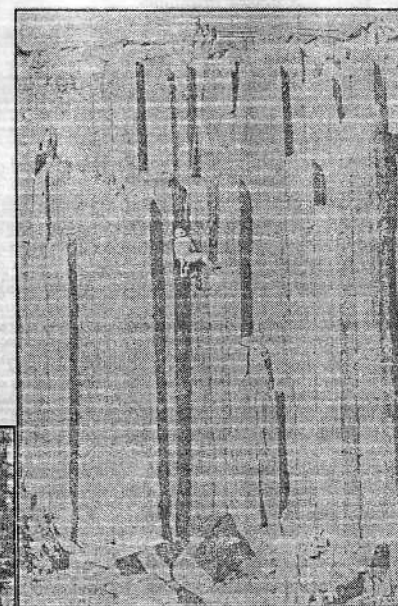

йшла алея шириною 100м з квітами, декоративними кущами, лавками, спеціально створена для відпочинку та прогулянок.

У центрі селища біля головної алеї було побудовано великий будинок товариства у вигляді підкови "BLOK", де було розташовано кінотеатр на 400 місць, глядацький зал, готель, їдальня, закусочна та кіоски.

Біля "Блоку" знаходились футбольний та легкоатлетичний майданчики. Місцевий футбольний клуб "Стрелець" успішно конкурував з потужними футбольними командами української та єврейської громад Костополя. На річці Горинь влаштовувались змагання з плавання та греблі на байдарках. Між спортивними

майданчиками та кар'єрами було залишено смугу землі з лісом, який відділяв поселення від копальні. Більшість житлових будинків та будинки дирекції спершу зводили при дорозі Злазне - Головин, яка пролягала з південного боку

поселення. То були будинки адміністрації, дошкільний заклад, амбулаторія, школа, відділок поліції.

Торгівля на території Янкової Долини здійснювалась виключно через кооператив "Сподем", де можна було купити все, крім алкоголю. Тому мешканцям селища, щоб придбати спиртні напої доводилось долати відстань до найближчого села Злазне, де цю процедуру вже можна було здійснити.

В певних періодах часу копальня платила працівникам частину зарплатні власною валютою (яку називали ебонітовою). Нею можна було розрахуватись в магазинах кооперативу.

Приватний бізнес на території Янкової Долини не дозволявся.

У період II Світової війни на території селища було розміщено великий табір де німці тримали військовополонених червоноармійців. Більшість з них загинули від важкої праці, голоду та інфекційних хвороб.

У квітні 1943 року, в період збройного протистояння загинуло майже 600 мешканців Янкової Долини.

Олександр НАМОЗОВ.

Історія нашого краю

ЯНОВА ДОЛИНА – ПОГЛЯД У МИНУЛЕ

(Продовження, початок у №16 та №29 «Вісник Костопільщини».)

Найпереможніший бій УПА на території Рівненщини

Існує дві версії причин проведення наступу УПА на селище Янова Долина у квітні 1943 року. За першою версією Українська Повстанська Армія провела продуману політичну, відплатну акцію проти поляків, які тісно взаємодіяли з німцями, що негативно відобразалося на житті українського населення з прилеглих сіл.

За другою версією, на якій наполягає учасник бою, один із засновників перших відділів УПА, її перших штабів та підпільної адміністрації Роман Петренко, (псевдо «Юрко», «Омелько») причиною бою за селище стала відсутність в УПА вибухових матеріалів, необхідних для збройної боротьби.

За версією Романа Петренка, командир ВО «Заграда» Іван Литвинчук «Дубовий» дав наказ своїм підлеглим добути у Яновій Долині амоніт, шляхом обміну (для щоденних робіт частина вибухових матеріалів та все необхідне для вибухових робіт знаходилось у складі на околиці кар'єру №2, який охороняли чергові з сотні литовців задіяної на варті залізниці, головних будинків та основних складів з амонітом в лісі (2 км в напрямку с.Головин).

Українським повстанцям вдалося домовитись з двома охоронцями з кар'єру №2, про те, що необхідна вибухівка буде виміняна на тютюн та горілку. Згодом литовці мали перейти в один з підрозділів УПА, який знаходився під селом Трубиці. Але за декілька днів одного з тих вартових, підстаршину, знайшли з простреленою головою. Другий злякався діяти самостійно. Перемовини про обмін амоніту з комендантом відділу литовців ні до чого не привели.

Після цієї невдалої спроби здобути вибухівку «мирним» шляхом, командир «Дубовий» вирішив організувати збройну акцію на Янову Долину, щоб таки здобути потрібний повстанцям амоніт.

Сам «Дубовий» і очолив наступ на селище разом із заступником - командиром «Бористеном» і двома бойовими сотнями «Гострого» та «Наливайка». Згідно плану, одна сотня мала розпочати бій і ліквідувати оборонний пункт німців та поляків у «Блоці», друга відповідала за знищення важливих об'єктів у кар'єрах: адмінбудинки, комбінат для дрібнення і сортування каміння та інші.

За транспорт, завантаження та доставку вибухівки до місць зберігання відповідали командири підрозділів «Омелько» та «Панас».

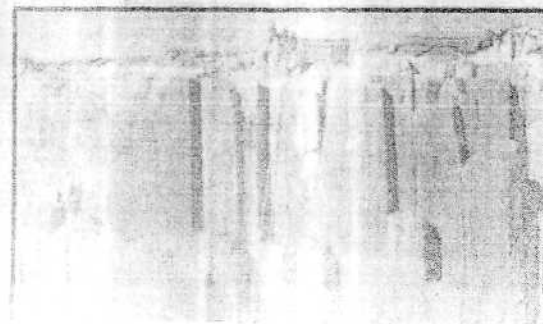
Після докладної розвідки, наступ на Янову Долину почався вночі 21 квітня 1943 року. Місцеві зв'язкові, знаючи докладно околиці, провели УПА лісом під селище з трьох сторін. Навіть німецького заступника сотні на чолі з сотнями «Дубовий»

Польська варта

амоніт, бікфордіві шнури та детонатори. Вже на світанку прибули чотири хури, на яких і вивезли вибухівку у напрямку Корчина. У корчинському лісі і було тимчасово переховано вибухові матеріали.

Тим часом вже палали головні адміністративні будинки та каменедробильна фабрика. Найзапекліший бій тривав біля «Блоку», який ніяк не вдавалось підпалити. Зрозумівши безперспективність опору, фашисти, разом з литовцями, відступили, фактично зрадивши поляків та кинувши їх сам на сам з бійцями УПА.

ався, «Омелько» та «Панас» на чолі рою УПА попрямували до складу всіх матеріалів. На підході до приміщення рій зустріли кулеметним вогнем. Але після короткого бою, вогневу точку супротивника вдалося ліквідувати, мавши двері, українські повстанці винесли спакований у дерев'яні скриньки

Яновою Долиною з'явився німецький літак, який почав обстрілювати цілий район селища. Яка від нього була користь – оточеним було не зовсім зрозуміло.

Поляки, оточені в «Блоці», не здавалися до тієї пори, поки повстанцям не вдалося направити на нього напівпорожню палаючу цистерну з паливно-мастильним матеріалом, яка стояла неподалік, на підвищеній місцевості.

Бій, який тривав протягом двох діб, закінчився на користь УПА. Здобуті вибухові матеріали було переправлено паромом у село Звіждже (Звіздівку), на другу сторону річки Горинь, де вже починалась «упівська республіка» і куди німці не потикалися.

Частиною вибухівки ВО «Заграда» поділилася з ВО «Турів» та іншими військовими організаціями. Амонітом з Янової Долини було здійснено багато саботажно-підривних акцій на Поліссі.

На жаль, сьогодні на теренах Костописьщини залишилось тільки декілька живих безпосередніх учасників того бою. З одним із них кореспондент газети «Віче Костописьщини» планує незабаром зустрітися та поділитися спогадами ветерана з читачами часопису.

Олександр НАМОЗОВ.

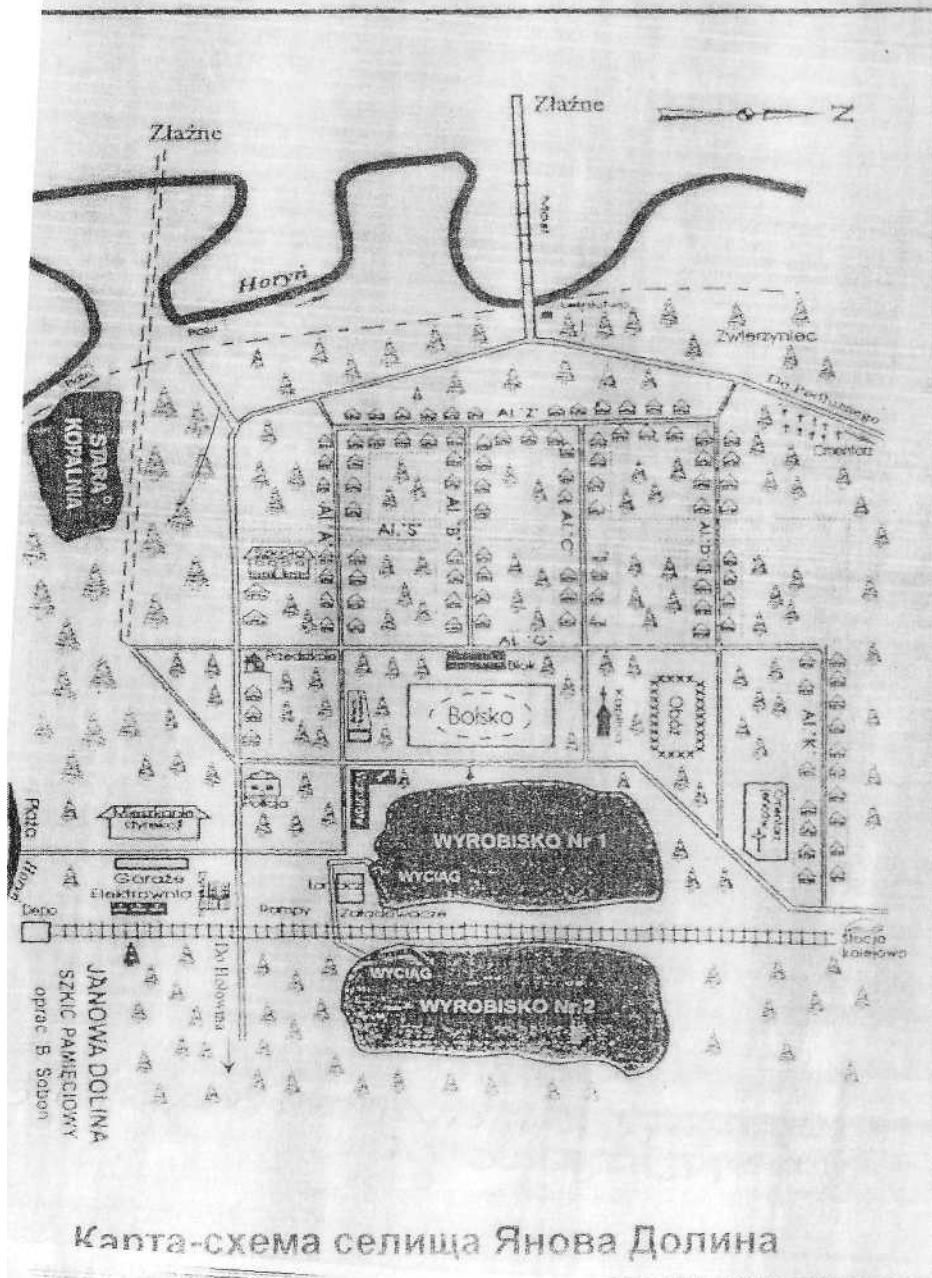
Шановні читачі газети «Віче Костописьщини»!

Редакція газети вирішила на своїх сторінках здійснити цікаві подорожі крізь час, поринути у роки, коли жили наші прадіди, діди та батьки, подорож старими вулицями міста та сіл нашого району. Якщо ви маєте у своїх альбомах фотографії із зображенням старого міста, колишніх містечок та сіл Костописьщини, просимо надсилати їх на адресу редакції: **м. Костопись, вул. Сарненська, 24а, головному редактору.** Всі фотографії будуть обов'язково повернуті їх власникам після публікації в газеті. Із задоволенням надрукуємо і фото українських повстанців та видатних особистостей, які проживали на теренах нашого краю.

З повагою редакційний колектив газети.

Поштівка - 1932 р.

Карта-схема селища Янова Долина